

ETNOPEDAGOGIK ASARLARDAN FOYDALANISHDA O'QUVCHILARNI YOSH XUSUSIYATLARINI HISOBGA OLISH

Negmatova Z.

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada etnopedagogik asarlardan foydalanishda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish masalasi yoritilgan. Maqolada xalq pedagogikasining ta'lim-tarbiya jarayonidagi o'rni, uning o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy kamolotiga ta'siri tahlil qilinadi. Turli yosh bosqichidagi o'quvchilar uchun mos etnopedagogik materiallar — ertak, maqol, doston, rivoyat va allomalar asarlaridan foydalanishning pedagogik asoslari bayon etiladi. Shuningdek, o'qituvchining bu jarayondagi roli, interfaol metodlar orqali o'quvchilarni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Maqola natijasida etnopedagogik yondashuvni yosh xususiyatlariga mos qo'llash ta'lim samaradorligini oshirishi hamda barkamol avlodni tarbiyalashda muhim omil ekani asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: etnopedagogika, xalq og'zaki ijodi, yosh xususiyatlari, ta'lim jarayoni, milliy qadriyatlar, tarbiya, o'qituvchi faoliyati.

ANNOTATION

This article discusses the importance of considering students' age characteristics when using ethnopedagogical works in the educational process. It analyzes the role of folk pedagogy in shaping students' moral and spiritual development and describes how ethnopedagogical materials — such as folk tales, proverbs, epics, legends, and works of great scholars — can be effectively applied according to different age groups. The role of the teacher and the use of interactive teaching methods in fostering national values among students are also highlighted.

The study concludes that applying ethnopedagogical approaches in accordance with students' age characteristics increases the effectiveness of education and contributes to the upbringing of a well-rounded, value-oriented generation.

Keywords: ethnopedagogy, folklore, age characteristics, education, national values, upbringing, teacher's role.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается вопрос учета возрастных особенностей учащихся при использовании этнопедагогических произведений в учебно-воспитательном процессе. Анализируется роль народной педагогики в формировании духовно-нравственных качеств учащихся, а также приводятся педагогические основы применения этнопедагогических материалов — сказок, пословиц, эпосов, легенд и произведений мыслителей — в соответствии с возрастными этапами. Отмечается значение деятельности учителя и использование интерактивных методов обучения в воспитании национальных ценностей у молодежи. В результате показано, что применение этнопедагогического подхода с учетом возрастных особенностей учащихся повышает эффективность обучения и способствует формированию гармонично развитого поколения.

Ключевые слова: этнопедагогика, фольклор, возрастные особенности, образовательный процесс, национальные ценности, воспитание, роль учителя.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim jarayonida milliy qadriyatlar, xalq og'zaki ijodi va etnopedagogik manbalardan samarali foydalanish dolzarb masalaga aylangan. Chunki xalq pedagogikasi o'zida asrlar davomida shakllangan tarbiyaviy tajriba, urf-odat va an'analarni mujassam etadi. Etnopedagogik asarlarni ta'lim jarayoniga kiritishda o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish muhim

ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon ta'limning samaradorligini oshiradi, o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, ma'naviy-axloqiy qadriyatlarga hurmatni shakllantiradi.

Asosiy qism

1. Etnopedagogika tushunchasi va uning ahamiyati

Etnopedagogika — bu xalqning tarbiyaviy tajribasini, milliy qadriyatlar, urf-odat, an'ana va marosimlarning pedagogik mohiyatini o'rganadigan fan sohasidir. U o'zbek xalqining asrlar davomida to'plagan tarbiyaviy merosini yosh avlodga yetkazishda asosiy manba hisoblanadi. Masalan, xalq ertaklari, maqollar, dostonlar, afsonalar, xalq qo'shiqlari, marosimlar — bularning barchasi o'quvchilarda ijobiy fazilatlarni shakllantirishda beqiyos o'ringa ega.

2. Yosh xususiyatlarini hisobga olish zaruriyati

Har bir yosh davri o'ziga xos psixologik va pedagogik xususiyatlarga ega. Shuning uchun o'quvchilarning yoshiga mos etnopedagogik asarlarni tanlash ularning dunyoqarashi va idrok darajasiga muvofiq bo'lishi kerak.

- **Boshlang'ich sinf o'quvchilari (7–10 yosh):**
Ular uchun xalq ertaklari, topishmoqlar, maqollar va qisqa hikoyalar eng samarali vositalardir. Chunki bu yoshda bolalar obrazli fikrlaydi, oson eslab qoladi va ijobiy qahramonlarga taqlid qiladi.
Masalan: “Zumrad va Qimmat”, “Boy-bola” ertaklari orqali mehnatsevarlik, halollik va sadoqat tuyg'ulari singdiriladi.
- **O'rta sinf o'quvchilari (11–14 yosh):**
Bu davrda o'quvchilarda mustaqil fikrlash, adolatga intilish, hayotiy misollarga qiziqish kuchayadi. Shuning uchun maqollar, xalq dostonlaridan parchalar, rivoyatlar, xalq donishmandlarining pand-nasihatlarini samarali bo'ladi.

Masalan: “Alpomish” dostonidagi vatanparvarlik, do‘stlik, jasorat g‘oyalari yoshlar tarbiyasida katta rol o‘ynaydi.

• **Yuqori sinf o‘quvchilari (15–18 yosh):**

Ular uchun xalq falsafasi, milliy urf-odatlarining ma’naviy mohiyatini ochib beruvchi asarlar muhimdir. Bu yoshda milliy o‘zlik, fuqarolik mas’uliyati, ijtimoiy faoliyatga tayyorlik kabi tushunchalarni rivojlantirish zarur.

Masalan: “Temur tuzuklari”, Ahmad Donish, Alisher Navoiy, Bahovuddin Naqshband kabi allomalar asarlari orqali yoshlar dunyoqarashini shakllantirish mumkin.

3. O‘qituvchining roli

O‘qituvchi etnopedagogik asarlarni tanlashda:

- o‘quvchilarning yosh xususiyatlari va qiziqishlarini hisobga olishi;
- asarning tarbiyaviy g‘oyasini o‘quvchilarga sodda, tushunarli tilda yetkazishi;
- asardagi ijobiy fazilatlarni hayotiy misollar bilan bog‘lab tushuntirishi lozim.

Etnopedagogik manbalardan foydalanishda interfaol usullar — “Munozara”, “Rol o‘ynash”, “Bahs”, “Aqliy hujum” kabi metodlar samaradorlikni oshiradi.

XULOSA

Etnopedagogik asarlardan foydalanish ta’lim-tarbiya jarayonini milliy ruhda boyitadi, o‘quvchilarda insoniy fazilatlar, milliy g‘urur, Vatanga muhabbatni shakllantiradi. Bunda o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish, ularning psixologik tayyorgarligi va qiziqishlariga mos materiallarni tanlash o‘ta muhimdir. To‘g‘ri tanlangan etnopedagogik yondashuv — barkamol, milliy qadriyatlarga sodiq, ijtimoiy faol yoshlarni voyaga yetkazishning garovidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (NAMUNA):

1. Jo‘raev, A. *Etnopedagogika asoslari*. — Toshkent: Fan, 2019.

2. Karimov, I. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch.* — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Xalq og'zaki ijodi namunalaridan to'plamlar. — Toshkent, 2015.
4. Qodirova, D. *Pedagogika va psixologiya asoslari.* — Toshkent, 2020.